

PRÁVNÍ DĚJINY NA PRAŽSKÉ NĚMECKÉ PRÁVNICKÉ FAKULTĚ

Petra Skřejpková

1. Právní dějiny jako pedagogická a vědecká disciplína

Právní dějiny, jako samostatný vědecký obor, prošly v minulých dvou stoletích velkým vývojem a změnami v chápání jejich významu pro společnost. Zatímco v 19. a na počátku 20. století měla výuka právních dějin nezastupitelné místo v osnovách právnického studia, od poloviny minulého století došlo postupně k nižší akcentaci jejich významu a nabyly spíše propedeutického charakteru. V našich, evropských podmínkách byla v minulosti pozornost věnována především právu kontinentálnímu, vycházejícímu z určitého konceptu eurocentrismu. Evropské právní dějiny navázaly na tradici vytvořenou Historickou školou,¹ která se především soustředila na dogmatiku civilního práva a jeho postupnou proměnu v konstruktivní právní vědu. To v podstatě vedlo k všeobecné koncentraci na vybrané aspekty právních dějin, přičemž stranou zájmu zůstaly většinou další významné oblasti, jako byla historie trestního práva i další oblasti veřejného práva. Evropská právní kultura byla chápána a vykládána jako samostatná právní a kulturní kategorie v kontrapozici k ostatnímu světu.²

Právní dějiny, coby pedagogická a vědecká disciplína,³ se na právnických fakultách Rakousko-Uherské monarchie objevují v důsledku reformy, které inicioval hrabě Leo von Thun-Hohenstein⁴ ve funkci ministra kultu a vyučování.⁵ V Rakouském mocnářství bylo původně šest významných univerzit, první v Praze (1348), druhá v Krakově (1364), další ve Vídni (1365), v Grazu (1586), ve Lvově (1661) a v Innsbrucku (1668). K těmto univerzitám postupně přibývaly další, včetně technických vysokých škol. Ve srovnání s ostatními univerzitami německé oblasti byly rakouské univerzity rigidnější a méně flexibilní a svobodomyšlné.⁶ Thunova reforma byla jednou z nejdůležitějších reform právního studia, jejíž důsledky přetrvaly dokonce i pád Rakouska-Uherska.⁷ Podle tehdy zavedených pravidel se v zásadě vyučovalo také v samostatném Československu. Thunova reforma měla dva základní aspekty. Jednak ve své koncepci potlačovala přirozenoprávní hledisko na úkor názorů historickoprávní školy (v tomto ohledu došlo ke sblížení výuky práva v Rakousku s německým modelem) a pak se jednalo o vytvoření nového organizačního schématu výuky práva. Ve svých důsledcích pak reforma přinesla uvolnění pedagogického i vědeckého projevu učitelů i možnost jejich migrace v rámci středoevropského prostoru. Do Prahy tehdy přišla řada vynikajících učitelů nejen z jiných rakouských univerzit, ale i ze zahraničí, zejména z Německa. Tato reforma z roku 1855 vycházela ovšem z dřívějších opatření a navazovala na ně. Již v roce 1848 byly odstraněny semestrální a ročníkové postupové zkoušky a nahrazeny frekventačními vysvědčeními. Roku 1850 byla výnosem ministerstva kultu a vyučování č. 327 z 30. června zrušena souborná teoretická zkouška na závěr čtyřletého studia.

O významu pražské univerzity svědčí to, že po zavedení reformy byla právě ona první rakouskou univerzitou, kde se konaly zkoušky z římského práva, z práva církevního a z německých právních dějin. Vlastní studium práv bylo rozvrženo do dvou celků, přičemž každý z nich zahrnoval dva ročníky studia. První můžeme označit jako historický, v jehož rámci bylo v prvním ročníku vyučováno právo římské a historické disciplíny. Druhý ročník byl pak zaměřen hlavně na německé právo obecně, právní filosofii, encyklopedii právních věd a kanonické právo. Druhý celek právnických studií byl zaměřen na platné právo. Ročník třetí zahrnoval výuku rakouského občanského a trestního práva, stejně jako trestního procesu. V závěrečném ročníku pak byl vyučován civilní proces, právo obchodní, směnečné a rakouská statistika. Zavedeny byly rovněž tři státní zkoušky. První (římské a kanonické právo, stejně jako německé říšské a rakouské právní dějiny) se skládala po čtvrtém semestru. Druhá státní zkouška byla z judičiálních oborů (občanského, trestního a obchodního práva). Třetí státní zkouška zahrnovala politické vědy a statistiku, později se stala zkouškou ze státních oborů a z práva veřejného. Zcela novým prvkem bylo, že examinátory u státních zkoušek již nebyli pouze profesori, ale zkušebními komisaři mohli být také představitelé praxe. Thunova reforma byla vlastně završena teprve vydáním rigorózního řádu v roce 1872 (č. 57 ř. z.), kdy jako podmínka pro získání doktorátu práv byly zavedeny tři přísné doktorské zkoušky, zároveň byly zrušeny písemné kvalifikační práce a doktorské disputace. Úplného právního vzdělání (završeného získáním doktorského titulu) však tehdy nedosahovali zdaleka všichni absolventi právní fakulty. Doktorát byl nutný pouze pro výkon svobodných povolání, zejména advokacie. Také ti, kteří negraduovali, a těch byla většina, byli obecně přijímáni jako plně vzdělaní právníci a tvořili rozhodující složku administrativního aparátu i soudcovského stavu rakouského státu ve druhé polovině 19. století.

V akademickém roce 1882/1883 (s platností od začátku zimního semestru) došlo k rozdělení do té doby jednotné Karlo-Ferdinandovy university na dvě části – českou a německou. Předcházelo tomu memorandum předsednictva Českého klubu na říšské radě ze 17. listopadu 1879, kterým bylo mimo jiné požadováno rovné postavení českého jazyka na pražské univerzitě. Přes určité překážky kladené především německými pražskými profesory, které podporoval pražský místodržitel Philipp Weber von Ebenhof, vydal nakonec císař František Josef I. dne 11. dubna 1881 nejvyšší rozhodnutí, jímž se „schvaluje, aby Karlo-Ferdinandova universita v Praze byla napříště uspořádána tak, aby v Praze existovala jedna universita s německým a jedna s českým vyučovacím jazykem a obě aby nadále užívaly jména Karlo-Ferdinandova“. Vznikla tak tedy „Česká universita Karlo-Ferdinandova“ a „Německá universita Karlo-Ferdinandova“, s příslušnými fakultami, včetně fakulty právní.⁸ Lze tedy zjednodušeně říci, že česká právní fakulta byla založena secesí českých profesorů z dříve jednotné Karlo-Ferdinandovy university. Rozdělení univerzity bylo považováno za velký společensko politický úspěch směřující k osamostatnění české menšiny v rámci habsburského soustátí. Univerzita byla v této době symbolem národního hnutí a národní seberealizace. Rozdělením univerzity však došlo ke sporům o otázku, zda Karel IV. v roce 1348 založil nadnárodní říšskou univerzitu, nebo univerzitu sloužící českým zemím, která byla přístupná i jiným studentům. S touto otázkou úzce souvisela i otázka vlastnictví univerzitních insignií, které byly uloženy na Německé univerzitě, což bylo z české strany pocíťováno jako nespravedlnost. Tento problém se dále vyhroutil po vzniku ČR a ovlivnil společenské klima v průběhu třicátých let.⁹

Souběžná existence německé a české univerzity nebyla v rámci habsburské monarchie žádnou výjimkou, k obdobné situaci došlo také v polské jazykové oblasti nebo v Záhřebu. Politický význam německé univerzity však začal na konci 19. století slábnout, již se neobjevovaly tak vynikající osobnosti jako byl například Alois von Brinz nebo Josef Unger. Je však třeba zdůraznit, že zde vytvořené učebnice dosáhly mimořádného rozšíření po celém Předlitavsku, což svědčí o tom, že její význam se posunul do roviny vědecké a pedagogické. Z hlediska počtu studentů byla Česká universita Karlo-Ferdinandova po Vídni druhou největší univerzitou v rámci monarchie. Svoji velikostí byla srovnatelná s univerzitami v Lipsku nebo Bonnu¹⁰ a Německá universita Karlo-Ferdinandova byla naopak velikostí odpovídající univerzitě v Jeně nebo v Tübingenu. Tuto skutečnost lze například dokumentovat na počtu studentů obou fakult, kdy v roce 1910 byla na Právnické fakultě české univerzity zapsáno 1655 studentů a na téže fakultě německá univerzity pouze 736. Také počet kateder i vyučujících se postupně měnil ve prospěch českého pedagogického sboru. Vyučující na německé univerzitě v Praze zde navíc nezůstávali po celou dobu svého pedagogického působení, ale vykonávali svoji činnost i jinde v rámci Rakouska, Německa nebo Švýcarska. Toto byl hlavní rozdíl ve srovnání s vyučujícími na české univerzitě, neboť ta byla jedinou, kde byl vyučovacím jazykem čeština. Povolání na této univerzitě tedy znamenalo de facto doživotní kariéru na této instituci. Jen málo takových profesorů nelezeme na německé univerzitě (O. Frankl, D. Ullmann, H. Krasnopolski), neboť většina se přesouvala v rámci jednotlivých univerzit.

Ihned po vzniku samostatného československého státu a rozpadu monarchie byla Karlo-Ferdinandova univerzita, respektive její česká část, přejmenována na Univerzitu Karlovu. Zákon č. 135/1920 Sb. z. a n., o poměru pražských univerzit¹¹ stanovil, že česká pražská univerzita je pokračovatelkou Karlovy univerzity a vrací se jí původní jméno „Univerzita Karlova“, existence Německé univerzity byla zachována i nadále.¹²

Pokud se týká předmětu právních dějin, pak po vzniku Československa z něj byly odstraněny říšské dějiny a dějiny rakouského práva nahradily právní dějiny středoevropské (dějiny práva veřejného a soukromého ve střední Evropě), přičemž vzrostl význam slovanských právních dějin. Vznikl samostatný předmět českých dějin, který byl zaměřen na výklad dějin práva na území Československé republiky. Tento název vyjadřoval i ideové pojetí tohoto oboru jako dějin práva států a zemí, které v minulosti tvořily státní území ČR, včetně dějin práva uherského, stejně jako dějiny tzv. práva německého na území ČR. Úkolem československých právních dějin bylo vytvořit a institucionalizovat tzv. „ideje státu československého“, tedy nového státního vědomí mladé republiky.¹³ Do vzniku republiky byly politické dějiny českého státu zkoumány a vykládány z pohledu českého etnika a dějiny ostatních národností, především německých a židovských, žijících na území českých zemí, byly na okraji zájmu české historiografie. Do centra zájmu se dostávaly většinou tehdy, kdy se jejich osudy křížily. Naopak německé etnikum tento vývoj často chápalo zorným úhlem rakouským ev. říšskoněmeckým. Slovenské dějiny byly povětšinou chápány jako pouhá součást dějin českých. Vznikem republiky se rodí potřeba dějin nově vzniklého státu. Šlo o vymezení obsahu českých dějin obecně a právních dějin zvláště. Nepochybně bylo odlišné chápání právních dějin nového státu jiné u Čechů, Slováků, ale i ostatních etnik, tvořících nový stát.¹⁴

Po vytvoření našeho samostatného státu byly převzaty dřívější zákony, upravující výuku právních dějin (zák. č. 68 ř. z. ze 20. dubna 1893; nařízení ministerstva kultu a vyučování z 24. prosince 1893 č. 204 ř. z.),¹⁵ ovšem s některými změnami.

Německá univerzita byla i nadále řádnou státní univerzitou, která sloužila především německy hovořící populaci republiky a studentům přicházejícím z ciziny. Působila tedy vedle Univerzity Karlovy a nově vzniklé Univerzity Masarykovy v Brně a Univerzity J. A. Komenského v Bratislavě.¹⁶ V meziválečném období studovala na Německé univerzitě asi polovina počtu studentů zapsaných na české univerzitě.¹⁷ Tato univerzita měla multikulturní charakter, neboť cizinci tvořili 10 % všech imatrikulovaných studentů, kolem roku 1930 to pak bylo až 20 % všech studentů. Vysoký počet studentů byl tvořen cizinci židovského vyznání, kteří původně tvořili až čtvrtinu a v některých případech až třetinu studentstva.

Se vznikem republiky se celá Německá univerzita, stejně jako její právnická fakulta, stává zajímavou pro zájemce o profesorská místa z celé německé jazykové oblasti. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že v pedagogických sborech jednotlivých fakult se objevoval značný počet příslušníků židovského vyznání. Tyto osoby se často hlásily k okruhu německé kultury, přičemž chápaly německý jako kulturní společenství. Naopak se ale distancovali od etnicky profilovaného německví.¹⁸ Pokrokový charakter univerzity i velká mobilita pedagogického sboru se ve třicátých letech změnila v důsledek rozporů mezi liberálními a sociálně demokratickými skupinami pedagogů i studentů. Významným momentem, ovlivňujícím klima na Německé univerzitě ve třicátých bylo jmenování A. Hitlera říšským kancléřem, neboť přívrženci národně socialistické ideologie se začali stále více aktivizovat a radikalizovat. Z tohoto pohledu se jako vítaný aktivizační moment jevil vleklý spor o univerzitní insignie, založený zákonem o poměru pražských univerzit z roku 1920.¹⁹ Tento spor, v jehož důsledku došlo ke zvýšené nacistické studentstva, se ostatně promítl nejen do akademického života, ale i do života celé společnosti. Dalším momentem bylo nepochybně povolání G. Kische a později, již v té době známého židovského profesora, Hanse Kelsena na Německou univerzitu. Následkem toho byly výrazné projevy nacismu a antisemitismu, vedoucí dokonce až ke krátkému přerušení přednášek. Oba učenci pak následně opustili republiku.

Ve druhé polovině 30. let 20. století se do vedoucích funkcí Německé univerzity dostávají pronacističtí profesori, kteří prosazují snížení počtu židovských studentů, až po jejich úplné vyloučení ze života univerzity. Zřízením Protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939 došlo k převzetí říšského zákonodárství a Německá univerzita, tehdy již Deutsche Karls-Universität Prag, byla podřízena říšské jurisdikci od srpna 1939.²⁰ Tehdy byla dokončena její postupná arizace a řada významných osobností odešla do emigrace a někteří dokonce skončili v koncentračních táborech. Ze 13 profesorů, kteří působili na německé právnické fakultě na počátku zimního semestru 1938/1939, přešlo na univerzitu v říšské správě pouze osm, neboť ostatních šest bylo z rasových či politických důvodů propuštěno.²¹

2. Právní dějiny na Německé universitě Karlo-Ferdinandově a její hlavní představitelé

Na rozdíl od německé právnické fakulty musel pedagogický sbor české právnické fakulty Karlo-Ferdinandovy univerzity poměrně rychle vytvořit pro své studenty nové učební pomůcky v českém jazyce alespoň pro ty nejdůležitější právní obory. To se také stalo během prvních desetiletí po rozdělení univerzity. Německá právnická fakulta naopak používala učebnice stávající, popřípadě vytvořené na některé z jiných rakouských univer-

zit, a měla tedy situaci ve srovnání s českou fakultou v tomto směru značně ulehčenou. Z tohoto důvodu zde nevznikají nové učebnice v tak hojné míře, jak tomu bylo na české fakultě. Na ní vycházejí přehledné učebnice Heyrovského nebo Randy, které jsou po válce rozhojňeny a doplněny.²² Pokud se týká oboru právních dějin, je možné mezi oběma fakultami vysledovat celou řadu rozdílů. Němečtí profesori se ve svém vědeckém zájmu soustředili především na starší dějinné období a na středověk. Čeští profesori se naopak věnovali především státoprávní problematice a vycházeli z koncepce kontinuity českého státního práva, což mělo za cíl posílit ideu národního státu.²³ Na německou produkci bylo přitom pohlíženo s určitým odstupem, který se zaměřoval spíše na kritické hodnocení německé produkce, a poukazováno bylo na protičeské tendence. Tyto skutečnosti se projevily i v jiných oblastech společenských věd, zejména v oblasti blízké právní historii, tedy v historii obecné, popřípadě v oblasti pomocných věd historických.

Věnujme se nyní hlavním představitelům právních dějin na německé právnické fakultě. Posledním právníkem v úřadu rektora společné Karlo-Ferdinandovy univerzity byl v akademickém roce 1877/1878 **Hugo Kremer von Auenrode**,²⁴ který pak působil na Německé právnické fakultě jako řádný profesor německých dějin. Do Prahy přišel z Vídně v roce 1874 a setrval zde až do své smrti v roce 1888. Jeho literární odkaz nebyl příliš obsáhlý, neboť se orientoval spíše na své pedagogické úkoly, než na práci vědeckou, stejně jak tomu bylo u některých jeho následovníků.²⁵ Jeho nástupcem pak byl mimořádný profesor vídeňské univerzity Heinrich Schuster.²⁶ Ten zastával děkanský úřad v letech 1892/1893 a 1901/1902. Během svého působení v Praze publikoval studie o autorském právu. Velmi ceněna byla zejména jeho práce „Das Urheberrecht der Tonkunst in Oesterreich, Deutschland und anderen europäischen Staaten...“ z roku 1891.

Jedním z nejvýznamnějších profesorů právních dějin a římského práva byl pražský rodák, od roku 1863 mimořádný a od 1869 řádný profesor, **Carl von Czyhlarz** (1833–1914).²⁷ Svá studia na právnické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity ukončil v roce 1856, v roce 1858 se habilitoval a stal se soukromým docentem. Od roku 1863 byl mimořádným profesorem a od roku 1869 řádným profesorem římského práva na právnické fakultě v Praze. Třikrát zastával děkanský úřad a v roce 1876 byl rektorem. Od roku 1892 až do roku 1905 působil na Vídeňské univerzitě, v roce 1894/95 ve funkci děkana. Byl členem zemského sněmu království českého (českého sněmu) v letech 1866–1886, poslancem za Deutsche Fochrittspartei a od roku 1895 členem panské sněmovny horní komory Říšské rady. V roce 1878 obdržel řád Železné koruny 3. třídy a byl povýšen do rytířského stavu. Jeho nejvýznamnějším spisem byla učebnice institucí římského práva přeložená do mnoha jazyků a nazvaná „Lehrbuch der Institutionen des römischen Rechts“, která byla mimořádně oblíbená, neboť v roce úmrtí jejího autora se dočkala 14. vydání, přičemž poslední, 19. vydání, pochází z roku 1933. Jeho velký vědecký přínos spočíval v zavedení a využití kritické metody při zkoumání pramenů římského práva. Czyhlarz byl také autorem spisu, který výrazně překročil hranice svého oboru a přispěl k rozvoji českých právních dějin. Jeho český původ a znalost českého jazyka mu umožnily vytvořit pozoruhodné dílo „Zur Geschichte des eheliches Güterrechtes im böhmisch-mährischen Landrecht“,²⁸ které dodnes neztratilo nic ze své vědecké hodnoty.

Další významnou osobnost tamního právněhistorického bádání představoval **Adolf Zycha**.²⁹ Studoval od roku 1889 práva na vídeňské univerzitě a po složení státní zkoušky a následné promoci v roce 1895 nastoupil do správní služby jako právní poradce na vídeň-

ském magistrátě. V roce 1898 se stal mimořádným profesorem na univerzitě ve Freiburgu a tedy také nástupcem Lea von Savignyho. O rok později v roce 1899 se zde habilitoval. Na německé právnické fakultě v Praze působil od roku 1903 jako mimořádný a pak od 1906 řádný profesor. Následně v letech 1915/1916 se stal rektorem této univerzity. V roce 1919 odešel do Giessenu, kde obsadil katedru právních dějin.³⁰ V Praze tedy působil celých šetnáct let. Během svého pražského působení vydal řadu vědeckých pojednání a vychoval přední právní historiky, jako byl např. G. Kisch, O. Peterka a W. Weizsäcker. Ze vzpomínek G. Kische vyplývá, že byl Zycha spíše vědcem než pedagogem, který svůj postoj k výuce zhodnotil následovně: „Statečně se zhošťuji svých přednášek, abych pak mohl doma pracovat.“³¹ Jeho vědecká tvorba byla zaměřena na oblast jak českých, tak i německých právních dějin. Významný je jeho spis „Das böhmische Bergrecht des Mittelalters auf Grundlage des Bergrechts von Iglau“, který vyšel v Berlíně roku 1900, který „prost jakékoli národní zaujatosti ... dokládá vlivy a recepce českého horního práva a odborné techniky v sousední i vzdálenější Evropě a dokonce i v zámoří“.³² Na základě této publikace, která byla jednou z prvních věnovaných dějinám horního práva, získal pověření k výuce v Praze na Německé právnické fakultě. V roce 1900 následovaly další práce na toto téma: „Die Quellen des Iglauer Bergrechts“ a „Die Geschichte des Iglauer Bergrechts und die böhmische Bergwerkverfassung“. Vydal také zkrácené verze svých přednášek („Grundriss der Vorlesung über deutsche Rechtsgeschichte“).³³ Dalšími publikacemi z oblasti českých právních dějin zaměřených na městské právo byl jeho spis „Prag. Ein Beitrag zur Rechtsgeschichte Böhmens im Beginn der Kolonisationszeit“,³⁴ ve kterém se snažil dokázat, že se Staré Město pražské vyvinulo ze staršího základu tržní obce oproti názoru, který zastával např. Čelakovský, jenž měl za to, že naopak vzniklo na základě královského založení.

Mezi jeho nejvýznamnější publikace patří obsáhlé pojednání „Über den Ursprung der Städte in Böhmen und die Städtepolitik der Přemysliden“,³⁵ věnované právní analýze zakládání a vzniku měst v středověku, které bylo zaměřeno na výklad otázek spojených s kolonizací. Postupně si zde všímá vlivu přemyslovského dvora na vznik měst, vztahů mezi městy a králem, královské politiky ve vztahu k městům z hlediska pozemkového vlastnictví. Zycha se zároveň zamýšlel nad městskou autonomií a hospodářským zvýhodněním měst oproti venkovu. Jako samostatná kapitola je k tomuto dílu připojena analýza vzniku a vlivu sasko-magdeburského a norimberského práva v Čechách a na Moravě v době prvních Přemyslovců a kolonizace. Své závěry Zycha doložil obsáhlými citacemi z pramenů, a proto tato práce mohla sloužit jako východisko pro další studium pramenů. Práce s prameny byla pro Zychu velice důležitá i při jeho seminární výuce, jak dokládají i slova jeho žáka prof. Kische „U něho byly prameny k německým právním a ústavním dějinám čteny, interpretovány, přičemž účastníci semináře se zapojily svými vlastními názory a znalostmi. A tak se člověk učil zejména metodicky, i když Zycha nerozdával předem vybraná témata. Podstata byla ta, že tucet účastníků sedělo u dlouhého stolu ... a diskuse vedly k tomu, že jsme se navzájem poznali...“.³⁶ Později, poté co již opustil Prahu, se věnoval německým právním dějinám.³⁷ Zychův žák **Rudolf Schranil** se také věnoval studiu městského práva. Vydal knihu „Die sogenannten Sobieslawischen Rechte. Ein Prager Stadtrechtbuch aus dem 15. Jahrhundert“,³⁸ ve které dokládá primární vznik Prahy v rámci českých měst.

3. Vznik republiky a výuka na Německé univerzitě

Po vzniku Československé republiky došlo ke změně studijních plánů právnických fakult, označovaných i nadále jako fakulty věd právních a státních. Zákon č. 290/1919 Sb. z. a n. stanovil obsah nově vzniklých předmětů.³⁹ Změna osnov postupně vyvolala potřebu vytvoření nových učebnic i celkové koncepce výuky, což se stalo nezbytností na všech právnických fakultách. Německá právní historie byla v této době ještě vázána na vídeňské centrum a nově vzniklá realita, spojená se vznikem samostatného státu vytvářela nové, dosud neexistující problémy. Německá věda (nyní v rámci Československé republiky), stejně jako výuka, na právnické fakultě Německé univerzity zaznamenala nepochybně velký zlom v myšlení jak pedagogů, tak i studentů. Postoj jednotlivých pedagogů se lišil a procházel během meziválečných desetiletí změnami, které byly podmíněny především nástupem fašismu v Německu a rostoucím vlivem Henleinovy strany. Velmi obecně lze říci, že především později mladší generace historiků (Heinz Zatschke, Josefa Pfitznera apod.), která ovlivňovala celkovou atmosféru na univerzitě, směřovala ve svých pojednáních k obhájení vůdčího postavení německého etnika v rámci českého obyvatelstva. Jejich historická, případně právněhistorická, pojednání pak směřovala spíše k Německé říši, než k identifikaci s mladou československou republikou. Významnou úlohu však hrály i objektivní a fundované příspěvky starších pedagogů jako byl Wilhelm Wostry nebo Gustav Pirchmann. Je nepochybné, že všechny tyto postoje ovlivňovaly jak pedagogickou tak i vědeckou atmosféru meziválečného období. Na druhé straně je třeba připomenout, že vzhledem k tomu, že výuka zde i nadále probíhala v německém jazyce, měli vyučující k dispozici celou kontinentální právní kulturu, a v jejím rámci i bohatou právní terminologii. O nedostacích v některých oblastech české právní terminologie svědčí i např. důvodová zpráva návrhu občanského zákoníku z roku 1937, která vedle českých definic uvádí pro jasnost i definice německé. O vylepšení terminologie v oblasti římského práva se zasloužil zejména prof. Heyrovský.

Zychovým žákem a pokračovatelem v oblasti právní historie byl v této době **Otto Peterka**.⁴⁰ Narodil se v Praze, kde absolvoval jak středoškolská tak i vysokoškolská studia. Studoval práva na právnické fakultě Německé Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze, v roce 1899 tam získal doktorát a následně pracoval jako advokátní koncipient v Praze, v roce 1903 složil advokátní zkoušky a v roce 1904 pokračoval ve studiu v Mnichově u profesora Karla von Amiry.⁴¹ V roce 1907 se habilitoval pro obor německé a rakouské právní dějiny na právnické fakultě Německé Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze. V letech 1908–1919 byl ředitelem univerzitní kanceláře. Mezitím v roce 1912 získal titul mimořádného profesora pro německé a rakouské právní dějiny na německé právnické fakultě. Krátce po vzniku ČSR, v roce 1919, se stal řádným profesorem právních dějin na území ČSR, následně se v roce 1925 stal řádným profesorem střeoevropských dějin. Zároveň měl přednášky z oboru směnečného a obchodního práva. Děkanem německé právnické fakulty byl v letech 1921/1922 a 1927/1928, mezitím zastával v roce 1926/1927 úřad rektora. V letech 1924/1925 byl viceprezidentem a následně prezidentem právněhistorické státní zkoušky, ředitelem Německého vědeckého ústavu (Rechtswissenschaftliches Institut), od 1924 členem Společnosti na podporu německé vědy a umění v Československu (Deutsche Gesellschaft der Wissenschaft und Künste Deutsche Akademie der Wissenschaft), od 1941 Německá akademie v Praze. Podle slov jeho žáků: „Peterka byl rozhodný, odměřený

učenecký typ, který pocházel z měšťansko patricijské rodiny. Nebyl úchvatný řečník, ale ... měl dar jasného a srozumitelného výkladu, ... který byl i někdy humorný.⁴² Tuto charakteristiku poněkud zpochybňuje jiný Peterkův popis, kdy je charakterizován jako nerozhodný, nenápadný a v posledních, zejména válečných letech, nemocný.⁴³

Peterka se zajímal především o české právní dějiny, k jejichž studiu a bádání jej podnítil jeho učitel a kolega prof. Zycha. V této oblasti vytvořil několik zdařilých studií k jednotlivým tématům z právních dějin, při nichž využil své obsáhlé znalosti pramenů. Jan Kapras⁴⁴ hodnotí Peterkovu vědeckou práci jako objektivní a důkladnou. Jeho práce obstály i v hodnocení pozdějších historiků Kutnara a Marka, kteří hodnotí Peterkův výklad jako nestranný a jasný.⁴⁵ Jeho nejvýznamnější prací jsou dvoudílné dějiny českých zemí „Rechtsgeschichte der Böhmischen Länder“, kterým se dostalo uznání i ze strany českých kolegů. Peterkův zájem se zaměřil na oblast nejen právních dějin, ale také na dějiny obchodního práva. Z této oblasti publikoval zdařilé práce jako např. „Das Gewerberecht Böhmens im XIV. Jahrhundert“,⁴⁶ „Das offene zum Scheine Handeln im deutschen Rechte des Mittelalters“.⁴⁷ Právě z titulu odborníka na obchodní právo se prof. Peterka významnou měrou podílel i na kodifikačním úsilí v oblasti obchodního práva prvorepublikové civilistiky. Jednání o přípravě kodexu probíhala od roku 1927, kdy byla vydána písemná anketa směřující k vytvoření podkladů pro práci následně zřízené komise („Vědecká komise pro přípravu a porady nového obchodního zákoníku“). Profesor Peterka vytvořil důvodovou zprávu k částem věnovaným obchodnímu podnikání, dále pak k prokuristům a dalším zmocněncům. Peterka se stal členem komise, neboť napsal řadu pojednání věnovaných dějinám obchodního práva, zejména obchodnímu zákoníku jako takovému a obchodním společnostem. V roce 1923 také nahradil prof. Ottu Frankla ve vedení katedry obchodního práva.

Vraťme se ale k jeho činnosti v oblasti právních dějin, kdy prof. Peterka, podobně jako kolegové na Karlově univerzitě i na univerzitách v Brně a Bratislavě, začal přednášet předmět právní dějiny na území ČR. V roce 1925 se stal řádným profesorem středoevropských dějin a byl tedy postaven před nelehký úkol poskytnout studentům vhodnou učební pomůcku. Otázkou však je, proč nepřeložil některou z nově vzniklých učebnic jeho českých kolegů. Vzhledem k jeho velmi dobré znalosti češtiny by tato varianta jistě neznamenal problém. Nepochybným impulsem k vytvoření nového učebního textu byl nacionální aspekt, stejně jako i vlastní představa syntetického vývoje veřejného práva v českých zemích, což ostatně sám říká v úvodu své práce. Tato učebnice měla nepochybně zdůraznit svébytnost a nezávislost německé odborné tvorby, která měla vytvořit vlastní, na české fakultě nezávislý, učební výklad.

V roce 1924 vydal první část svých dvoudílných „Právních dějin českých zemí“ („Rechtsgeschichte der böhmischen Länder I., Geschichte des öffentlichen Rechts und die Rechtsquellen in vorhussitische Zeit“). V úvodu této práce nevymezuje předmět právních dějin, ale rovnou objasňuje cíl své učebnice takto: „Předložený nástin má tvořit úvod do národních dějin, především do akademického studia, tak jak to odpovídá požadavkům akademického studia podle změněného učebního plánu právněhistorického studia po vzniku Československa. Zároveň má sloužit i podrobnému právněhistorickému výzkumu zejména německému, neboť tyto země tvoří jádro střední Evropy a jejich právní dějiny jsou s nimi vnitřně propojeny.“ Kniha je tedy zaměřena na veřejné právo, jejím cílem bylo přiblížit ústavní a správní dějiny, doplněné o právní prameny, které jsou jejich základem. Periodizace byla zvolena tak, aby byla pokud možno v souladu s periodizací německých právních

dějin, s přihlédnutím k svébytnosti právních dějin českých. Není bez zajímavosti, že některé německé výrazy jsou doplňovány ekvivalenty českými (např. Gau – župa). S obdobnou praxí, jak již bylo uvedeno, se setkáváme např. i v důvodové zprávě k občanskému zákoníku, kde je to však naopak, a v českém textu nacházíme německý ekvivalent. Ve své práci se Peterka odvolává na názory českých kolegů, které čtenáři přibližuje a zevrubně hodnotí, popřípadě na ně odkazuje. Čtenář tak byl podrobně seznámen s díly předních českých a moravských právních historiků jako je Kapras, Čelakovský, Kadlec, Brandl, Stieber, Pekař, Jireček nebo Hanel. První kniha je dělena do tří částí, první „Dávnověk“, následuje „Spojené přemyslovské knížectví“ a končí částí nazvanou „13. a 14. století“. Každá z nich obsahuje stručnou analýzu dějinného vývoje v kontrapozici k ostatním zemím Západní Evropy, zejména s Franky a s Germány.

Druhá kniha, pokrývající vývoj od doby husitství až po dobu tzv. tereziánskou neboli osvěcenskou, je dělena do tří částí: „Doba husitství“, „První století pod vládou Habsburků“ a „Bitva na Bílé Hoře a její důsledky“. Každá ze zmíněných částí přitom obsahuje partii věnovanou tvorbě práva a právním pramenům. Tento druhý díl však není průběžně doplňován poznámkami pod čarou a odkazy na odpovídající českou literaturu, ale obsahuje obsáhlý seznam použité literatury, jak německé, tak i české provenience. Na rozdíl od prvního dílu, je druhý díl jakoby sevřenější a věnuje se detailnímu popisu českých právních dějin.

Připojme ještě krátké hodnocení z pera jeho současníka a kolegy Guida Kische uveřejněné roku 1929 v Prager Juristische Zeitschrift: „Student bude Peterkovi vděčný za vítanou učební pomůcku, jejíž užitečnost je dána i dobrým věcným rejstříkem a její pěkná výprava je ve značné míře dílem nakladatelství. Čtenáři, jak domácímu tak i za hranicemi, přinese bohaté podněty. Snad to napomůže i tomu, že právněhistorická věda upevní své základy a v širších kruzích probudí zájem o právní dějiny.“ Vzhledem k měnící se politické atmosféře během třicátých let, je třeba jen stručná zmínka o jeho politického působení, kdy byl v rámci Německé univerzity považován spíše za „vražného“ či méně důvěryhodného vzhledem k jeho předválečným stykům s židovskými kolegy, v NSDAP byl od 1. 4. 1939.

Pro dokreslení výuky právních dějin je třeba také zmínit osobu **Mariana San Nicolò**,⁴⁸ který přestože přednášel římské právo, ingeroval do celého oboru právních dějin, stejně jako do politického klimatu fakulty.⁴⁹ Do Prahy přišel až po první světové válce,⁵⁰ kdy byl v roce 1920 jmenován řádným profesorem římského práva na Německé univerzitě v Praze a stal se tak nástupcem prof. Paula Koschakera.⁵¹ V akademických letech 1924/1925 a 1925/1926 a 1929/1930 působil ve funkci děkana právnické fakulty. V této době publikoval svoji nejvýznamnější knihu „Lehrbuch der Institutionen des römischen Rechtes“.⁵² Patřil rovněž mezi řádné členy Orientální společnosti v Lipsku a v letech 1929–1930 hostoval na universitách ve Vídni a v Oslu. Nejvýznamnějším akademickým úřadem, který v Praze zastával, byla nepochybně funkce rektora, do níž roku 1931 nastoupil po zesnulém Bruno Alexanderu Kafkovi. V červenci 1935 odešel do Mnichova na katedru římského práva, kde vystřídal prof. Leopolda Wengera. Období jeho působení v Praze bylo poznamenáno řadou studentských nepokojů, především však procesem s hnutím Volkssport a „insigniádou“. Jeho výrazné pravicové nacionalistické cítění poznamenalo universitní politiku i osobní vztahy na německé právnické fakultě, o čemž svědčí i vzpomínky právního historika Guido Kische z doby jeho krátkého působení na právnické fakultě Německé univerzity v zimním semestru 1924/1925: „Byl jsem vítaný objekt jeho mnou nevyvolaných útoků.“

Zatímco všichni ostatní členové pedagogického sboru projeví pochopení pro moji složitou situaci, on využil každé příležitosti ukázat mi svoji nenávisť ... jako příčinu svého odchodu zpět do Halle jsem uvedl ‚důvody osobní povahy‘ a se San Nicolem jsem již nevyměnil ani slovo.“⁵³ Jeho odborné vědecké práce se však svou zevrubností i indogermánským základem řadí mezi poměrně známé romanistické práce.⁵⁴

Abychom si doplnili přehled o právních dějinách, je třeba připomenout osobu prof. **Roberta Mayr-Hartinga**, který byl představitelem liberálně demokratického křídla na právnické fakultě Německé univerzity v Praze.⁵⁵ Tento rodilý Vídeňák přišel do Prahy v roce 1909, kdy začíná působit na rozdělené Karlo-Ferdinandově univerzitě. Děkanem fakulty byl postupně v letech 1913/14 a 1930/31. Funkci rektora této univerzity zastával v akademickém roce 1921/22. Jeho rektorská přednáška „Selbstbestimmungsrecht als Privatrechtsquelle“ byla později vydána tiskem. V letech 1920–1925 vykonával funkci senátora a až do roku 1938 byl poslancem. Ve Švehlově vládním kabinetu byl ministrem spravedlnosti i když nemluvil plyně česky. Během výkonu své funkce v letech 1926–1929 výrazně podporoval kodifikační úsilí v oblasti občanského práva, do kterého se zapojili jeho kolegové.⁵⁶

Vedle politické činnosti se Mayr-Harting věnoval také vědecké a teoretické práci. Od roku 1921 působil, spolu s profesorem Ludwigem Spiegelem a advokáty Dr. Karlem Fuchsem, Dr. Franzem Wien-Claudim, jako spoluvydavatel odborného právnického časopisu „Prager juristische Zeitschrift“. Kromě toho byl členem „Ständige Vertretung des Juristentages in der ČSR“ (Stálé zastoupení německého právnického sjezdu), což byla korporace, která v pravidelných intervalech organizovala německé právnické sjezdy. Členy korporace mohly být pouze právnické osoby (vedle spolků a odborů to byla rovněž také Německá univerzita v Praze).

Jednou z jeho prvních odborných prací věnovaných římskému právu byla práce: „Die *Condictio des römischen Privatrechtes*“. Zejména se ale jedná o „Römische Rechtsgeschichte“.⁵⁷ Toto barvitě pojednání o římských právních dějinách mu vyneslo velkou popularitu, neboť bylo vydáno v tehdejší době velmi populární sérii *Sammlung Göschen* v letech 1912–1913. Jeho nejvýznamnější práce jsou věnovány československému občanskému právu, zejména se jedná o knihu „Lehrbuch des Bürgerlichen Rechtes“,⁵⁸ která byla přeložena i do českého jazyka.

Současníky byl profesor Mayr-Harting popisován jako nepřilíživý, bez politického charizmatu, který byl předmětem častých slovních útoků pro své názory a spolupráci s československou vládou a tedy státem jako takovým. V tomto směru se nepochybně projevil i jeho rakouský původ a jistý nadhled nad vnitropolitickými vztahy. Pedagogickou i společenskou aktivitu ukončil prof. Mayr-Harting v roce 1938, kdy odešel do ústraní. Zůstal však v Praze až do své smrti v roce 1948. Není jisté bez zajímavosti, že na základě intervence prezidenta Beneše, pobíral starobní důchod.

Další velmi výraznou osobností věnující se našim národním právním dějinám byl **Wilhelm Weizsäcker**, podobně jako Peterka také pražský rodák.⁵⁹ V Praze studoval na německém gymnáziu v ulici Na Příkopech a poté pokračoval ve studiu na právnické fakultě Německé univerzity v Praze. Zde v roce 1909 získal doktorát a následně nastoupil do praxe. V justici působil až do roku 1927, pracoval u Vrchního zemského soudu v Praze, okresního soudu v Bříně a Obchodního soudu v Praze. Pedagogické činnosti se věnoval již jako soukromý docent – na právnické fakultě Německé univerzity působil od roku 1922.

Roku 1927 byl jmenován mimořádným, a v roce 1930 řádným, profesorem právnické fakulty Německé univerzity pro obor dějiny práva na území ČSR.

Vědecké tvorbě se věnoval i během justiční služby, kdy jako svoji první vědeckou publikaci napsal v roce 1913 práci „Das deutsche Recht der deutschen bäuerlichen Kolonisten in Böhmen und Mähren im 13. und 14. Jahrhundert“. Je třeba připomenout, že v roce 1928 získal od ministerstva školství a kultury příspěvek na vydání své právněhistorické studie „Sächsisches Bergrecht in Böhmen“ a v roce 1933 mu stejné ministerstvo přidělilo podporu na práci „System des tschechoslowakischen Bergrechtes“. Ve svých vzpomínkách se k tomu Q. Kisch vyjadřuje následně: „Na mé naléhání se habilitoval pro právní dějiny českých zemí, této oblasti byl věrný i nadále a vytvořil řadu cenných knih mezi nimi i „Sächsisches Bergrecht in Böhmen“, jehož název pocházel ode mne. Pod vlivem mých studií a našich vědeckých rozhovorů se začal zajímat i o vliv magdeburského práva na právní vývoj v Čechách.“⁶⁰ Jeho časnější práce jsou hodnoceny pozitivně i dnes „jako právník vykládá otázku seriózně a vyznačuje se vyvinutým smyslem pro terminologickou přesnost“.⁶¹

Od roku 1934 byl zkušebním komisařem veřejného a soukromého práva středoevropského a práva církevního. Od roku 1936 se stal čestným členem Deutscher Verein für Geschichte Mährens und Schlesiens v Brně a o rok později řádným členem Historische Kommission für Schlesien ve Vratislavi. Návrh na přijetí Weizsäckera za mimořádného člena Královské české společnosti nauk byl nepochybně výjádřením uznání jeho erudice ze strany českých kolegů. Několikrát zastával úřad děkana německé právnické fakulty, poprvé roce 1932.

Weizsäcker se ve své právněhistorické tvorbě věnoval ve velké míře sudetoněmecké problematice a zejména dějinám Němců v Čechách a na Moravě. Ve své přehledové studii „Sudetendeutsche Rechtsgeschichte und Geschichte des Deutschen Rechts in den Sudetenländern“,⁶² publikované v prvním čísle Zeitschrift für sudetendeutsche Geschichte, zdůrazňuje svébytnost Německé populace v naší republice a nutnost zkoumání jejich dějin. Domnívá se, že „vznikem Československé republiky se do ní pojatí Němci, tvořící značnou část německého národa, stali osudovým společenstvím, které se uzavřelo, aby neporušeno ve své nerozlučitelné příslušnosti k německé kulturní společnosti, si bylo vědomo této těsné vazby“. Zároveň však zdůrazňuje, že „v jejich celistvosti jsou sudetoněmecké dějiny zároveň dílčí oblastí právních dějin českých zemí (pokud mezi sudetské Němce zahrneme v širším smyslu i Němce v jiných oblastech republiky) nebo určitým odvětvím československých právních dějin... Tak je historie německého práva v sudetských zemích částí historie německého práva stejně jako československých právních dějin.“ Při svém bádání Weizsäcker využíval vědeckých pojednání svých českých kolegů, na která také odkazoval ve svých statích. Jeho syntetická studie „Das Recht“, která vyšla ve sborníku Das Sudetendeutschtum v roce 1937 byla již poplatná době svého vzniku a základní teze příspěvku byly výrazně nacionalisticky orientované v neprospěch úlohy českého obyvatelstva při vzniku státu.

Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava vykonával funkci děkana, s krátkým přerušením v letech 1941–1943, až do konce války. V rámci německé právnické fakulty patřil do skupiny nacionálně smýšlejících profesorů a podílel se na její arizaci a celkové ideologické přeměně v souladu s principy a idejemi národního socialismu. Od roku 1942 byl ředitelem Reinhard-Heydrich-Stiftung a vedoucím Institutu für Deutsches Recht im Osten, který byl

zaměřen na německé městské právo z historického hlediska, kdy toto právo bylo chápáno jako národněpolitický prvek ovlivňující a vytvářející českou městskou kulturu.⁶³ O tomto postoji k vývoji dějin explicitně hovoří např. ve stati „Böhmen und Mähren als deutscher Reichs-, Volks- und Rechtsraum“ z roku 1943, kdy zdůvodňuje oprávněnost nároku německého etnika na svůj vlastní právní řád, který je dle Weizsäckerova názoru založen na principu personality práva. Vidí však dva zásadní rozdíly, první z nich spočívá v tom, že tento princip byl v minulosti odvozen od knížecího privilegia, ale v době Protektorátu (tedy kdy tento článek vznikl) je odvozen od ústřední moci Říše. Explicitně říká: „Staří Němci v Čechách a na Moravě byli privilegovanými poddanými českých knížat a teprve následně příslušníci říše. Ti nynější jsou příslušníky říše, kteří zároveň využívají práv protektorátních příslušníků. A zatímco ve středověku bylo německé právo výrazem vůle řady malých německých společenství (Gemeinschaften), je dnešní německé právo řádem jediného velkého národně socialistického lidového společenství, ke kterému Němci v Čechách a na Moravě nerozlučně a navždy patří,“⁶⁴ G. Kisch, se kterým se setkal v Zychově semináři a s nímž se i přátelil, poukazuje na to, že Weizsäcker „byl ve své práci ovlivněn výrazným antisemitismem, který byl v jeho práci přítomný bez objektivní nutnosti“.⁶⁵

Hodnotit podíl německých, případně rakouských, pedagogů na rozvoji výuky i bádání v oblasti právních dějin, není jednoduché vzhledem k jejich politické angažovanosti, nejprve ve prospěch Rakousko-Uherska a později ve prospěch národního socialismu, jak v meziválečném období, tak i v době války. Jejich vědecká erudice byla často postupně ovlivněna, a v některých případech pak dokonce podřízena, národně socialistické ideologii. Reflexe jejich činnosti z pera jejich kolegů i pozdějších kritiků se různí také někdy podle politické orientace hodnotitele.

U Peterky lze připomenout chválu jeho obdivovatele Wegenera.⁶⁶ Je však nepochybné, že jeho politická angažovanost oproti jeho kolegovi Weizsäckerovi, byla výrazně umírněnější a jeho práce s prameny fundovaná. Při dokreslení osobnosti jeho kolegy Weizsäckera si můžeme připomenout v těchto souvislostech např. pochvalný nekrolog z pera K. Oberdorffera ve kterém ho hodnotí takto: „Citlivý muž s živými očima, zlatým srdcem a energičností.“⁶⁷ Ve své tvorbě se věnoval dílčím otázkám raných právních dějin přičemž o základní syntetickou analýzu českých dějin, která by zohlednila podíl českého i německého etnika se W. Weizsäcker nepokusil.⁶⁸ Vědecká tvorba obou profesorů, ale zejména Weizsäckerova, byly předmětem rozsáhlého rozboru a případné odborné kritiky z pera jiných badatelů.⁶⁹

Je nepochybné zajímavé, že styčných ploch mezi vyučujícími Německé právnické fakulty a ostatními fakultami bylo velice málo, setkávali se povětšinou na mezinárodních konferencích. Právnické sjezdy, které tvořily platformu pro setkávání celého právnického stavu, pořádaly obě národnosti odděleně. Spolupráce právnických fakult se objevuje pouze v oblasti právní tvorby, kdy pedagogové všech fakult se aktivně účastnili na unifikačních pracích, které probíhaly po celé meziválečné období. Z právních historiků Německé právnické fakulty to byl především prof. Peterka, který, jak bylo již zdůrazněno, se podílel na přípravě osnovy nové kodifikace obchodního práva.

Tato práce má za cíl dokreslit obraz hlavních zástupců právněhistorických oborů pěstovaných na německé právnické fakultě na konci 19. století a během první poloviny století minulého, kdy v Praze existovaly vedle sebe dvě pedagogické instituce stejného zaměření, ale s odlišným vyučovacím jazykem. Obsáhlé a fundované hodnocení bude nepochybně

i nadále předmětem dalšího vědeckého bádání. Je však nepochybné, že v této době vznikly vědecky hodnotné práce, na které mohly navázat badatelé dalších generací.

Poznámky

- 1 Viz např. SELTENREICH, R.: Dějiny vědy soukromého práva v Německu (od počátku 19. století do konce druhé světové války). 1. vyd. Praha, 1998.
- 2 DUVE, Th. (ed.): Entanglements in Legal History: Conceptual Approaches. Frankfurt am Main, 2014, s. 46n.
- 3 KÖBLER, G.: Lexikon der europäischen Rechtsgeschichte. München, 1997.
- 4 WURZBACH, C. von: Biographisches Lexikon des Kaisethums Österreich, 45. díl. Wien, 1882, s. 54.
- 5 SLAPNICKA, H.: Rechtsgeschichte als Lehrgegenstand an der Prager Universitäten von den Thunischen Studienreform bis zum Untergang, Österreichs. In: SEIBT, F.: Die böhmische Länder zwischen Ost und West. Festschrift für Karl Bosl zum 75. Geburtstag. München–Wien, 1983, s. 184n.
- 6 RÜEGG, W.: Geschichte der Universität in Europa, d. III. vom 19. Jahrhundert zum Zweiten Weltkrieg 1800–1945. München, 2004, s. 49 a 58.
- 7 SKŘEJPKOVÁ, P.: Die juristische Ausbildung in den böhmischen Ländern bis zum Ersten Weltkrieg. In: POKROVAC, Z. (ed.): Juristenausbildung in Osteuropa bis zum Ersten Weltkrieg. Frankfurt am Main, 2007, s. 153–189; HAVRÁNEK, J. (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy III (1802–1918). Praha, 1997; POUSTA, Z. – HAVRÁNEK, J. (eds.): Dějiny Univerzity Karlovy IV (1918–1990). Praha, 1998.
- 8 K tomu blíže KEJŘ, J.: Dějiny pražské právnické fakulty. Praha, 1995; KUKLÍK, J. (ed): Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. The Faculty of Law of Charles University in Prague. Praha, 2008.
- 9 ALEXANDER, M.: Die Teilung der Karl-Ferdinands-Universität 1882 und die Folgen. In: LEMBERG, H. (ed.): Universitäten in Nationaler Konkurrenz. München, 2003, s. 204.
- 10 SLAPNICKA, H.: Die juristischen Fakultäten der Prager Universitäten 1900–1939. In: LEMBERG, H. (ed.): Universitäten in Nationaler Konkurrenz. München, 2003, s. 63.
- 11 Podle navrhovatele je tato norma označována jako lex Mareš. Dále pak LIPSCHER, L.: Das Gesetz über das Verhältniss beider Prager Universitäten und seine Folgen. In: SEIBT, F. (ed.): Die Teilung der Prager Universität 1882 und die intellektuelle Desintegration in den böhmischen Ländern. München, 1984, s. 173n.
- 12 Zrušena byla dekretem č. 122 prezidenta republiky z 18. října 1945 s retroaktivní účinností k 17. listopadu 1939.
- 13 MALÝ, K.: Právní dějiny. In: SKŘEJPKOVÁ, P. (ed.): Antologie československé právní vědy, Praha, 2009, s. 13.
- 14 RYCHLÍK J.: České, slovenské, československé dějiny – vztahy a souvislosti. In: VALENTA, J. – VORÁČEK, E. – HARNA, J.: Československo 1918–1938. Osudy demokracie ve střední Evropě. Praha, 1999, s. 163 n.
- 15 Nař. vlády č. 510/1919 stanovilo, že paragraf § 4 nařízení bude zníti: V prvním studijním oddíle buďtež slyšeny přednášky o následujících předmětech (kolegiích obligátních) v uvedené zde nejmenší výměře týdenních hodin: 1. právo římské po 16 hodin rozdělených nejméně na dva semestry; 2. právo církevní po 6 hodin v jednom semestru nebo rozdělených na dva semestry; 3. dějiny práva veřejného a soukromého ve střední Evropě po 8 hodin rozdělených na dva semestry. Přednáška tato budiž postupně vybudována a budiž v ní především přihlíženo k institucím, které mají obecný ráz evropský, a k osudům zemí českých; 4. dějiny práva v území republiky Československé po 6 hodin, z toho dějiny práva v zemích bývalé koruny české po 5 hodin, dějiny práva na Slovensku po 1 hodinu. Přednášku tuto lze poslouchati pouze na fakultě věd právních a státních; §12 nařízení bude zníti: Předměty státní zkoušky historickoprávní jsou: 1. právo římské; 2. právo církevní; 3. dějiny práva veřejného a soukromého ve střední Evropě; 4. dějiny práva v území republiky Československé. Toto ustanovení bylo zrušeno až zák. č. 58/1950 Sb.
- 16 MALÝ, K.: Československá právní historie v meziválečném období. In: MALÝ, K. – SOUKUP, L. (eds.): Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918–1938) a jejich místo ve střední Evropě. 2. vyd., Praha, 2010, s. 11–33.
- 17 KRČMÁŘ, J.: Die Prager Universitäten. Praha, 1934, s. 33.
- 18 GONĚC, V.: Státoprávní problémy meziválečného Československa z pohledu Právnické fakulty Německé univerzity v Praze. In: VALENTA, J. – VORÁČEK, E. – HARNA, J.: Československo 1918–1938, Osudy demokracie ve střední Evropě. Praha, 1999, s. 129.
- 19 K tomu blíže např. DOUBEK, F.: K insigniádě (1934 – ze vzpomínek pamětníka). Zprávy Archivu Univerzity Karlovy, 1979, 3, s. 135n.; NAKONEČNÝ, M.: Český fašismus. Praha, 2006.
- 20 K tomu blíže RP25/39, nařízení o převedení německých vysokých škol v Protektorátu Čechy a Morava do správy Říše ze dne 2. srpna 1939 (Říšský zák. I., s. 1371) ze dne 8. května 1940.
- 21 SLAPNICKA, H.: Die juristischen Fakultäten, s. 68. Dále k tomu ŠMAHEL, A.: Německá (Karlova) univerzita od Mnichova k 9. květnu 1945. Praha, 2002.
- 22 K tomu viz SKŘEJPKOVÁ, P. (ed.): Antologie; SKŘEJPKOVÁ, P. – SOUKUP, L. (eds.): Antologie. Praha, 1993.

- 23 SLAPNICKA, H.: *Rechtsgeschichte*, s. 213; SOUKUP, P. – ŠMAHEL, F.: *Německá medievalistika v českých zemích do roku 1945*. Praha, 2004, s. 16n.
- 24 1833 Vídeň – 1888 Vídeň.
- 25 Z jeho tvorby alespoň připomeneme např. *Aktenstücke zur Geschichte des Verhältnisses zwischen Staat und Kirche im 19. Jahrhundert*. Leipzig, 1873–1880, reprint: Hildesheim 1976.
- 26 1847 Tábor – 1906 Praha.
- 27 *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950*. Online-Edition, s. 165.
- 28 Leipzig, 1883.
- 29 1871 Vídeň – 1948 Bonn.
- 30 Relativně krátce poté, v roce 1923, se přestěhoval do Bonnu, kde působil na Rheinischen Friedrich-Wilhelms-Universität. Do funkce rektora byl zde zvolen v roce 1932, následně byl k 27. 4. 1933 z tohoto úřadu odvolán, neboť se postavil proti národněsocialistické univerzitní ústavě a neztotožnil se s idejemi národního socialismu. K tomu pravděpodobně napomohla i jeho žena neárijka. V roce 1937 byl emeritován. Zemřel krátce po 87. narozeninách.
- 31 KISCH, G.: *Der Lebensweg eines Rechtshistorikers, Erinnerungen*. Sigmaringen, 1975, s. 37.
- 32 KUTNAR, F. – MAREK, J.: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. Praha, 1997, s. 665.
- 33 1. vyd., Praha, 1900.
- 34 Praha, 1912, dále KUTNAR, F. – MAREK, J.: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*. Praha, 1997, s. 665.
- 35 Praha, 1944, 233s.
- 36 KISCH, G.: op. cit., s. 37.
- 37 *Deutsche Rechtsgeschichte der Neuzeit*. Weimar, 1937.
- 38 München, 1916.
- 39 Viz pozn. 15.
- 40 WEGENER, W.: *Einleitung*. In: Peterka O.: *Rechtsgeschichte der böhmischen Länder in ihren Grundzügen dargestellt, přetisk vydání z 1928–1933 (Reichenberg)*. Aalen 1965, s. V. Otto Peterka se narodil 23. 3. 1876 a zemřel v táboře Velké Klecany u Prahy v červnu 1945. Dále např. MÍŠKOVÁ, A.: *Německá (Karlova) univerzita*.
- 41 Karl von Amira (1848–1930) profesor právních dějin v Berlíně.
- 42 WEGENER, W.: op. cit., s. V.
- 43 MÍŠKOVÁ, A.: *Hlavní centra německých právnických elit*. In: MALÝ, K. – SOUKUP, L.: *Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918–1938) a jejich místo ve střední Evropě*. Praha, 2010, s. 117.
- 44 KAPRAS, J.: *Literatura českých právních dějin*. In: *Památník Všehrdu*. Praha, 1918, s. 42.
- 45 KUTNAR, F. – MAREK, J.: op. cit., s. 667.
- 46 Wien, 1909.
- 47 Heidelberg, 1911.
- 48 Marian San Nicolò se narodil 20. 8. 1887 v Roveretu v Jižním Tyrolsku, kde vystudoval tamní gymnázium a v srpnu 1905 zde složil maturitu. V stejném roce odešel na univerzitu do Štýrského Hradce, kde roku 1910 dokončil studium práv a státovědy. Roku 1910 zde byl promován doktorem práv a v březnu 1913 se habilitoval jako profesor římského práva. Zemřel 15. 5. 1955 v Mnichově.
- 49 K jeho osobě a dílu blíže MÍŠKOVÁ, A.: *Marian San Nicolò*. In: SKŘEJPKOVÁ, P. (ed.): *Antologie*. Praha, 2009, s. 168 n.
- 50 Mimořádným profesorem byl jmenován 30. 9. 1917.
- 51 V Praze působil v letech 1909–1914.
- 52 Wien, 1924.
- 53 KISCH, G.: op. cit., s. 83.
- 54 Výběr z bibliografie v době jeho působení v Praze na Německé právnické fakultě: *Die Schlussklauseln der altbabylonischen Kauf- und Tauschverträge*. München 1922; *Lehrbuch der Institutionen des römischen Rechtes*. Wien 1924; *Zur Entwicklung der babylonischen Urkundenformen*. In: *Abhandlungen zur antiken Rechtsgeschichte. Festschrift für Gustav Hanausek zu seinem siebzigsten Geburtstage am 4. September 1925*, Graz 1925; *Vocabularium codicis Iustiniani*. Praha 1925; *Vocabularium codicis Justiniani, 2. Pars graeca*. Praha 1925; *Beiträge zur Rechtsgeschichte im Bereiche der keilschriftlichen Rechtsquellen*. Oslo 1931; *Römische und antike Rechtsgeschichte*. rektorská přednáška 23. listopadu 193., Praha 1931.
- 55 Narodil se 13. září 1874 v Aspernu u Vídně v tyrolské úřednické a důstojnické rodině. Vyrůstal ve Vídni, kde absolvoval gymnázium a v letech 1892–1896 a studoval práva. Zde pak vykonával právnickou praxi a později, po několikaměsíční studijní stáži v Lipsku, nastoupil do legislativního oddělení ministerstva spravedlnosti, kde působil v letech 1899–1905. V roce 1901 se habilitoval na Vídeňské univerzitě pro obor římské a občanské právo. Následně působil jako mimořádný a později řádný profesor na univerzitě v Černovicích v Bukovině.
- 56 K jeho osobě např. SKŘEJPKOVÁ, P.: *Robert Mayr-Harting a jeho působení na Německé univerzitě v Praze*. In: SCHELLE, K. – TAUCHEN, J. (eds.): *Češi a Němci v meziválečném Československu*. Ostrava 2013, s. 245–253.
- 57 7 dílů, Leipzig 1912–1913.

- ⁵⁸ Lehrbuch des Bürgerlichen Rechtes. 2 díly, Reichenberg 1922–1923; Soustava občanského práva. Brno 1922–1924.
- ⁵⁹ 2. 11. 1886 Praha – 19. 7. 1961 Heidelberg. Blíže k jeho osobě a dílu MÍŠKOVÁ, A.: Wilhelm Weizsäcker. In: SKŘEJPKOVÁ, P. (ed.): Antologie. Praha, 2009, s. 104n. OBERDORFFER, K.: W. Weizsäcker. In memoriam. ZSS, Germ. Abt., 79, 1962, s. 484n. HRUZA, K.: Wilhelm Wostry a Wilhelm Weizsäcker: vzorní mužové, řádní učenci a věrní vlastní synové? In: SOUKUP, P. – ŠMAHEL, F.: op. cit., s. 30n.
- ⁶⁰ BAHLKE, J.: Wilhelm Weizsäcker 1886–1961. Jurist. Rechtsgeschichte und Volksgemeinschaft. In: GLETTLER, M. – MÍŠKOVÁ, A. (ed.): Prager Professoren 1938–1948. Zwischen Wissenschaft und Politik. Essen 2001, s. 391–411.
- ⁶¹ KUTNAR, F. – MAREK J.: op. cit., s. 959.
- ⁶² WEIZSÄCKER, W.: Sudetendeutsche Rechtsgeschichte und Geschichte des Deutschen Rechts in den Sudetenländern. In: Zeitschrift für sudetendeutsche Geschichte, 1, 1937, s. 81–82.
- ⁶³ WIEDEMANN, A.: Die Reinhard- Heydrich Stiftung in Prag (1942–1945). Berichte und Studien 38, Dresden 2000, s. 113.
- ⁶⁴ WEIZSÄCKER, W.: Böhmen und Mähren als deutscher Reichs-, Volks- und Rechtsraum. In: Das Böhmen- und Mähren-Buch. Volkskampf und Reichsraum, Heiss, F. (ed.), Prag–Amsterdam–Berlin–Wien 1943, s. 411.
- ⁶⁵ KISCH, G.: op. cit., s. 38.
- ⁶⁶ WEGENER, W.: op. cit., s. V.
- ⁶⁷ OBERDORFFER, K.: op. cit.
- ⁶⁸ HRUZA, K.: op. cit., s. 310.
- ⁶⁹ HRUZA, K.: op. cit., s. 313 n.

Rechtsgeschichte an der Prager deutschen juristischen Fakultät

Petra Skřejpková

Zusammenfassung

1. Rechtsgeschichte als Lehr- und Forschungsdisziplin

Die Studie konzentriert sich in erster Linie an die Schaffung der Rechtsgeschichte an den Fakultäten der österreichisch-ungarischen Monarchie, wo das Fachgebiet als Folge der Reform des Ministers für Bildung und Kult Graf Leo von Thun-Hohenstein entstand. Diese Reform war eine der wichtigsten Reformen der Rechtswissenschaften und alle ihren Folgen überlebten das Ende der österreichisch-ungarischen Monarchie. Unter den damals geltenden Regeln wurde im Prinzip auch in der unabhängigen Tschechoslowakei unterrichtet. Im Studienjahr 1882/1883 (mit Wirkung vom Beginn des Wintersemesters) wurde die Karl-Ferdinand-Universität in zwei Teile geteilt (Tschechische und Deutsche Universität). Die Deutsche Fakultät hatte etwa die Hälfte der Zahl der eingeschriebenen Studierenden an der Fakultät der Tschechische Fakultät. Nach der Bildung der Tschechischen Republik war der tschechische Teil der Karl-Ferdinand-Universität umbenannt in Karlsuniversität. Die Deutsche Universität war, als eine selbstständige Universität weiter tätig. Von dem Lehrfach der Rechtsgeschichte wurden Reichsgeschichte entfernt und die Geschichte des österreichischen Rechts ersetzten die Mitteleuropäische Rechtsgeschichte (Geschichte des öffentlichen und privaten Rechts in Mitteleuropa). Die slawische Rechtsgeschichte hatten zunehmende Bedeutung gewonnen, waren jetzt der Gegenstand einer gesonderten tschechischen Geschichte, die sich auf das Studium der Geschichte des Rechts in der Tschechoslowakischen Republik konzentrierten. Diese Fächer wurden auf allen Rechtsfakultäten gelehrt, inclusive die Deutsche. In der zweiten Hälfte der 30er Jahre des 20. Jahrhunderts, begann die Reduzierung der Anzahl von jüdischen Studenten, die an der Universität studiert haben. Nach und nach kam ihrer vollständigen Ausschluss von der Universität. Nach der Errichtung des Protektorats Böhmen und Mähren im März 1939 wurde die Deutsche Universität, dann schon als Deutsche Karls-Universität Prag umgenannt, der Reichsjurisdiktion unterstellt.

2. Rechtsgeschichte der deutschen Karl-Ferdinand-Universität, und seine wichtigsten Vertreter

Im nächsten Abschnitt befasst sich die Autorin mit den wichtigsten Vertretern der Rechtsgeschichte an der Fakultät für Rechtswissenschaften der der deutschen Karl-Ferdinand Universität. Die letzte gemeinsame Rektor der Karl-Ferdinand-Universität im Studienjahr 1877/1878 war Auenrode Hugo von Kremer, der dann auch auf das deutsche Rechtswissenschaftliche Fakultät als Professor für deutsche Geschichte lehrte. Während

seiner Amtszeit in Prag veröffentlichte eine Studie über das Urheberrecht. Die Arbeit „Das Urheberrecht in der Tonkunst Oesterreich, Deutschland und Anderen Staaten Europaischen...“ (1891) ist geschätzt. Ein weiterer Professor der Rechtsgeschichte und Römisches Recht war der in Prag geborene Professor Carl von Czyhlarz. Sein Nachfolger Adolf Zycha, widmete sich den älteren tschechischen und deutschen Rechtsgeschichte. Bezeichnend ist seine Abhandlung „Das böhmische Bergrecht des Mittelalters auf Grundlage des Bergrechts von Iglau“, die in Berlin, 1900 veröffentlicht war.

3. Entstehung der Republik und Lehre an der Deutschen Hochschule

Im nächsten Abschnitt befasst sich die Autorin mit den nach der Entstehung der Tschechoslowakischen Republik geänderte Lehrpläne der Rechtsgeschichte der Juristischen Fakultäten. Ein neues Konzept der Lehre wurde eingeführt und neue Lehrbücher entstanden. Zychas Schüler und Nachfolger in der Lehre der Rechtsgeschichte war Otto Peterka. Sein wichtigstes Werk, war die zweiteilige Lehrbuch der Geschichte der böhmischen Länder „Rechtsgeschichte Böhmisches der Länder“. Peterka hat sich nicht nur Rechtsgeschichte im allgemeinen, sondern auch die Geschichte des Wirtschaftsrechts gewidmet. Wichtige Rolle in der Lehre hatte auch Marian San Nicolò, der das römische Recht vortrug, aber drang in den gesamten Bereich der Rechtsgeschichte. Als Anhänger der Nationalsozialismus beeinflusste er auch das politische Klima und persönliche Beziehungen an der Universität. Zu diesem Zeitpunkt hat er sein Hauptwerk, „Lehrbuch der Institutionen des römischen Rechtes“ veröffentlicht. Ein anderer Professor, der im Gebiet nationalen Rechtsgeschichte tätig war, war Wilhelm Weizsäcker. In seiner Rechtsgeschichte Arbeit widmete er sich weitgehend der sudetendeutsche Frage und der Geschichte der Deutschen in Böhmen und Mähren. Im Rahmen der deutschen Juristischen Fakultät gehörte er zu einer Gruppe von nationalistisch orientierten Professoren und nahm an der Arisierung und ideologische Transformation der Universität teil. Die Autorin betont, daß diese Arbeit, eine Reflexion über die Frage, ob in den Tschechoslowakischen Republik zwei verschiedenen Zweige der tschechoslowakischen Rechtsgeschichte waren oder nicht und schlägt weitere mögliche Forschungsrichtungen vor.